

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ-ANAYASA HUKUKU
İKİNCİ ÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİ
PRATİK ÇALIŞMA METNİ

Kurucu İktidar - Anayasaların Yapılması ve Değiştirilmesi - Devlet Şekilleri

01.11.2016

- I. Varsayımsal Olay:** 2015 genel seçimlerinin sonrasında kurulan yeni hükümetin Başbakanı, hükümet programı kapsamında “21. yüzyılın mantığını kavrayan yeni bir anayasa” yapılmasının da yer aldığını açıklamıştır. Ana muhalefet partisi lideri bu açıklamaya tepki göstermiş ve aşağıdaki görüşleri ileri sürmüştür:

“Anayasayı yeniden yapma arzusu içindeyseniz bunu seçimden önce ilan edecektiniz. Anayasayı değiştirecek çoğunluğunuz var, ama bu iş matematiksel çoğunlukla olmaz. Anayasayı ayak bağı sayan, anayasanın temellerini, siyasi çıkış noktalarını sessizce ortadan kaldırmaya yönelik bir amacınız mı var?”

Başbakan, ana muhalefet partisi liderini aşağıdaki şekilde yanıtlamıştır:

“Tereddütlere hiç mahal yoktur. “Benim çoğunluğum var, anayasayı birdenbire değiştiriyorum” gibi bir anlayışta değiliz. Bizim gizli kapaklı hiçbir niyetimiz yoktur, hiçbir arayış içinde değiliz. Anayasa değişikliği muhalefet ve sivil toplum örgütleriyle uzlaşma içinde yapılacaktır.”

Soru: “Asli kurucu iktidar”, “tali kurucu iktidar”, “tali kurucu iktidarın maddi sınırları” ve “kurucu meclis” kavramları bağlamında varsayımsal olaydaki Başbakan ve ana muhalefet partisi liderinin açıklamalarını anayasa hukuku açısından değerlendiriniz.

- II. Varsayımsal Olay:** İktidar partisinin 191 milletvekili Anayasanın 38. maddesine eklenecek bir fıkra ile terör eylemlerine katılan kişiler için ölüm cezasının getirilmesi yönündeki bir maddelik anayasa değişikliği teklifini TBMM Başkanlığı’na sunmuştur. Anılan değişiklik teklifi Anayasa Komisyonu’nda görüşüldükten sonra, TBMM Başkanlığı’na ilgili değişiklik teklifinin genel kurulda görüşülmesine geçilmesine yönelik oylama yapılmıştır. Yapılan oylamaya 250 milletvekili katılmıştır. Oylama sonucunda, 145 kabul, 102 red oyu çıkmış, 3 kişi de çekimser kalmıştır. Oylama sonunda söz alan iktidar partisi üyesi milletvekili A, gerekli çoğunluğun sağlandığı için milletvekillerine teşekkür etmiş ve yapılacak anayasa değişikliğinin ülkeye hayırlı olmasını dilemiştir. TBMM başkanlığı tarafından değişikliğin görüşülmesine geçileceği bildirilerek 25 Ekim 2016 Salı günü saat 19:00’da değişiklik teklifi üzerinde görüşmelere başlanmış, görüşme sonunda yapılan oylamada, 325 milletvekili kabul, 100 milletvekili ret oyu kullanırken, 2 kişinin oyu da geçersiz sayılmıştır. Aynı teklif için 27 Ekim 2016 Perşembe günü saat 18:30’da başlayan ikinci görüşme sonunda yapılan oylamada ise 347 kabul, 98 ret oyu kullanılmış, 5 oy ise geçersiz sayılmıştır.

Sorular: Aşağıda yer alan 2, 3 ve 4. soruları varsayımsal olay bağlamında cevaplayınız.

- 1-** Anayasayı değiştirme usullerini karşılaştırmalı hukuktan örnekler vererek açıklayınız.

- 2- 1982 Anayasası'na göre, Anayasa değişikliği teklifinin TBMM'ye sunulmasında ve görüşülmesine geçilmesine ilişkin oylamada gerekli koşullar sağlanmış mıdır? Açıklayınız.
- 3- Anayasa değişiklik teklifinin oylanması sürecinde 1982 Anayasası'na aykırılık var mıdır? Açıklayınız.
- 4- TBMM'de anayasa değişiklik teklifi için yapılan birinci ve ikinci oylamalar sonucunda Cumhurbaşkanı'nın takip edebileceği yolları açıklayınız. Şayet ikinci oylama sonucunda 370 kabul oyu çıkmış olsaydı bu soruya vereceğiniz cevap değişir miydi? Tartışınız.

III. Anayasa Mahkemesi Kararı:

“(...) Türkiye Cumhuriyeti tekil devlet esaslarına göre kurulmuş, bütünlüğe dayanan bir devlettir... Tekil devlet esasına göre düzenlenen Anayasa'da federatif devlet sistemi benimsenmemiştir... Devlet yapısında "bölünmez bütünlük" ilkesi; egemenliğin, ulus ve ülke bütünlüğünden oluşan tek bir devlet yapısıyla bütünleşmesini gerektirir. Ulusal devlet ilkesi, çok uluslu devlet anlayışına olanak vermediği gibi böyle düzende federatif yapıya da olanak yoktur. Federatif sistemde, federe devletler tarafından kullanılan egemenlikler söz konusudur. Tekil devlet sisteminde ise, birden çok egemenlik yoktur (...) “Egemenlik” ve “devlet” kavramlarının, “ulus” kavramıyla bütünleşmesi, devletin herhangi bir etnik kökenden gelenlerle ya da herhangi bir toplumsal sınıfla özdeşleştirilmesine engeldir (...)” (Bkz. AYM E. 1993/3, K. 1994/2, K.T. 16.6.1994)¹

Varsayımsal Olay: TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerden birinin milletvekili, katıldığı bir tv yayınında, Türkiye'deki 7 coğrafik bölgede ayrı ayrı teşkilatlanmaya gidilmesi gerektiğini belirtmiştir. Buna göre başkent yine Ankara olacak ve ülke genelinde geçerli olan kanunlar TBMM tarafından çıkarılacaktır. Her bölgenin nüfus ve ekonomi olarak en büyük ili o bölgenin başkenti olacak ve bölgede yaşayan kişiler arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde bölge meclisinin çıkardığı kanunlar uygulanacak ve bu tür uyuşmazlıklarda bölgedeki mahkemeler yetkili olacaktır. Örneğin, Karadeniz Bölgesi'nin başkenti Samsun olacak ve Samsun'da, Karadeniz Bölgesi'nin tamamında geçerli olacak kanunları çıkaran bir meclis, kanunların uygulanmasından sorumlu bir bakanlar kurulu ve bölge başkanı bulunacaktır. Bölge illerinde yaşanan uyuşmazlıkların çözümü için yerel ve bölgesel mahkemeler kurulacak, en üst mahkeme Samsun'da kurulacak olan Bölge Yargıtayı olacaktır. Bölgeler arasındaki uyuşmazlıklar Ankara'daki yüksek mahkemelerde çözümlenecek, komşu devletlerle ilişkiler Ankara'dan yönetilecek, bölgeler yabancı ülkelerle ticaret yapmak için Ankara'da bulunan TBMM'nin onayını alacaklardır

Sorular:

- 1- Yukarıdaki Anayasa Mahkemesi kararına göre, Anayasa Mahkemesi'nin Türkiye'nin devlet şekline yaklaşımını tartışınız.
- 2- Egemenlik ve millet kavramlarını açıklayarak, Anayasa Mahkemesinin egemenlik ve millet kavramlarına yaklaşımını tartışınız.
- 3- Varsayımsal olayda milletvekilinin bahsettiği devlet şeklini açıklayınız.
- 4- Varsayımsal olayda belirtildiğinin aksine, kişiler arası uyuşmazlıkların çözümünde genel mahkemeler yetkili olsaydı ve temyiz mahkemesi Ankara'da bulunsaydı devletin şekline ilişkin görüşünüz değişir miydi? Açıklayınız.

¹Kararın tamamı için bkz.: <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/68992747-a31d-4797-bc8a-88277e2fbf58?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>, Erişim, 29 Ekim 2016.